

**R. P. Georgii de Rhodes Avenionensis S. J. disputationum
theologiae scholasticae tomus ...**

Rhodes, Georges de

Lugduni, 1661

Quæstio Vnica.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81987](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-81987)

beatitudinis. In quibus omnibus disponendis, disputandis, declarandis: Illa mihi potissimum inuocanda est gratia, quæ aperiat luce sua se ipsam, & suavitatem sua faciat amari Deum fontem totius gratiae.

DISPUTATIO I.

De existentia & quidditate gratiae Dei.

QUÆSTIO VNICA.

Nihil igitur ordior quæ videntur esse facilitati ora, & inter Theologos ferè sunt exemplora. Primum est veritas Catholica circa existentiam gratiae, secundum proprius conceptus & germana gratiae definitio, tertium variæ partitiones gratiae.

SECTIO I.

De ipsis que pertinent ad existentiam gratiae Dei.

Triplices significatio.

Certum est primò, tria posse vniuersum nomine (gratiae) significari, primò enim gratia dicitur amor gratis ab aliquo impensus, sic dicitur Genesios 6. Nōc inueniēs gratiam apud Deum, & Luke primo dicit Angelus Virgini amabilissimam, inuenisti gratiam apud Deum, benevolentiam scilicet & amorem, unde dicitur ab Apostolo electio gratiae propositum gratiae, prima enim gratia, Dei est in nos amor, fons beneficiorum omnium & donorum quem maximè gratias impedit, unde appellatur ab eodem Apostolo Misericordia & bona voluntas operatur in nobis velle & perficere, pro bona voluntate ut habetur Philipponsum 2. Imò hinc etiam sit ut conditio illa persona quæ conciliat illi amorem satis propriè appelletur gratia, quo sensu, Virgo etiam dicitur gratia plena gratiosa videlicet & amabilis *ex æterna*.

Secundo, gratia significat omne donum quod ex amore gratis tribuitur, Ioannis 1. *De plenitudine eius omnes accepimus & gratiam pro gratia.* Quid est gratia? (inquit Augustinus tract. 3. in Ioannem) gratia data, donata non redditum.

Tertiò, gratia ipsam gratitudinem significat seu compensationem beneficij gratis dati, sic videlicet dixit Augustinus l.8; quæstionum q.3. *Gratia est in qua amicitiarum, & officiorum alterius memoria, & remunerandi voluntas continetur:* quibus ex significacionibus nominis (gratia) notat benè S. Thomas q. 110. artic. 1. quod sicut secunda pendet ex prima, sic tertia pendet ex secunda.

Tripliciter sumptum prout nimur significat donum gratis collatum à Deo, iterum tripliciter posse sumi ut notat Bellarminus l.1. de gratia c.1. nam primò gratia significat beneficium quolibet Dei gratuitum etiam naturale: *Quadam enim non improbanda ratione* (inquit Augustinus epist. 95.) *dicitur gratia Dei qua creati sumus:* & serm. 11. de verbis Apost. cap. 4. dicit naturam etiam appellari debere gratiam, *Non enim qui non erat homo promeruit ut esset,* quod reperitur etiam c.6. & l. de predestinatione sanctorum c.5. Secundo gratia significat donum, non solum gratuitum, sed etiam supernaturale, id est superans exigentiam cuiuslibet naturæ creatæ, sic dona collata primum Angelis & primis parentibus ut benè operarentur fuerunt sine dubio gratiae, imò beneficia collata Homini Christo appellantur gratiae ab Augustino l. de predestinatione sanctorum c.31. *Ea gratia* (inquit) *fit ab nostro fidei sua homo Christianus, qua gratia factus est ab*

initio suo ille Homo Christus: vt video incidisse nouos dogmatistas in errorem Pelagij cum aiunt gratiam sanctificantem, gloriam & auxilia fuisse Angelis & Adamo debita vi suæ creationis, negantque potuisse à Deo creari hominem sine illis donis, & sine ordine ad talē finem, unde sequitur illa fuisse naturæ debita nec esse gratias, quod est manifestè Pelagianum ut constabat ex dicendis. Tertiò gratia significat beneficium gratuitum supernaturale, collatum ex solis Christi meritis iuxta illud Apostoli Roman. 3. *Iustificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem que est in Christo Iesu.* Ideoque gratiam hanc Augustinus appellat gratiam quâ Christiani sumus, qua, saluamur & iustificamur ex fide Christi, qua subuenitur fragili corruptaque naturæ medicinale saluatoris auxilium, adiutorium medici salutoris.

Ex quibus omnibus gratia Dei significationibus sola haec ultima maximè propria est, & circa eam tota disputatione versatur, nihil enim nomine (gratia) Theologi omnes intelligunt quam donum supernaturale collatum homini ex solo Dei amore sine ullo ipsius merito propter solum Christum. Huiusmodi vero gratiam copiosè ac liberaliter effundi in nos à Deo per Christi merita, studiosissimè haec tenus Catholica tuerit Ecclesia contra infinitos errores: *Qui* (ut loquitur Augustinus epist. 95.) *naturam humanam ideo dicunt liberam ne quarant liberatorem, ideo salvam ut superfluum indicent Salvatorem,* ut igitur de hac existentia gratiae dicam clarissimè, primò videtur proponenda esse Catholica veritas circa illam, secundò Pelagij error contra existentiam gratiae, tertio Semipelagianorum error contra ipsam.

§. I.

Veritas Catholica circa existentiam gratiae Dei.

Propria gratia significatio.

Roponit eam clarissimè ac fusissimè Augustinus epist. 107. ad Vitalem, qui dicebat negare ordinum esse pro incredulis, facileque potest ad hac tria capita tota eius doctrina reuocari; Primum est quod Dei gratia omnibus adultis à Deo datur ad singulos illos actus qui pertinent aliquo modo ad vitam æternam, ita ut ab initio ad finem necessaria illa sit præuenientque vocando, comiteetur iuuando, subsequatur dando perfuerantiam. Secundum est, quod gratia illa Dei quibus datur, ex misericordia sola Dei purè gratuita tribuitur, non autem ex præijs vliis meritis, quibus autem non datur, ex iusto Dei iudicio non datur. Tertiù est quod homo non sit iudicandus nisi ex operibus quæ fecit ex gratia vel contra ipsam, id est ex bono vel malo vsu gratiae, de illis autem operibus quæ facturus erat conditionatè, neque præmium recipiat, neque pœnam.

Nititur autem fundatissima illa & Catholica veritas sine qua euacuat totum scandalum Crucis & gloria Saluatoris ut sœpè repetit Augustinus, primò innumeris testimonij Scripturarum: *Quia* (ut loquitur Innocentius I. epist. 93. inter epistolam Augustini) *In omnibus diuinis paginis voluntati libere non nisi adiutorium Dei legimus esse necessarium, eamque nihil posse celestibus auxiliis destitutam:* Clamat videbatur hoc David psalm. 23. *Gratiam & gloriam dabit Dominus.* Clamat omnes Prophetarum libri Zachariae 12. *Effundam super dominum David, & super omnes habitantes Ierusalem spiritum gratiae:* prædicat earn utique magnus gratiae Christi Praeco in omnibus epistolis 2. ad Corinth. 9. *Potens est Deus omnem gratiam abundare*

De existentia & quidditate Gratiae Christi. 455

abundare facere in vobis, Ephesiorum 2. *Gratia salutis estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.*

Concilia. Secundò, ntitur veritas illa definitione plurium conciliorum, v.gr. Palæstini, & quatuor Africanorum in quibus ut dicetur statim contritus est Pelagij error. Deinde Ephesini, Araucanorum, & denique Tridentini cuius sexta sessio totam hanc doctrinam de gratia mirabiliter proponit & dirimit.

Fatres. Tertiò ntitur testimonius omnium Patrum, quorum ingenium & doctrina toto conatu vindicarunt à calumniis Dei gratiam, & thesaurum Christi: sed nemo vberius, nemo efficacius, nemo felicius maximo Augustino, quem meritò S. Prosper epist. ad Ruffinum vocat Ministrum gratiae præstantissimum, adeò ut doctrinam eius de gratia approbent septem Concilia, Pontifices octo, Innocentius, Zozimus, Bonifacius, Sixtus, Cœlestinus, S. Leo, Hormisdas, & Ioannes secundus, imò & verbis eius loquuntur vt Spiritus Sancti decreta proponant, ut merito dixerit Hormisdas Papa epist. 7. ad Possessorum de libero arbitrio & gratia Dei, quid catholica sequatur, & afferuerit ecclesia ex libris Augustini ad Hilarium & Prosperum posse cognoscī, & Ioannes secundus epist. 3. *Sanctus Augustinus cuius doctrinam, secundum prædecessorum meorum doctrinam Romanam sequitur & seruat ecclesia.*

Rationes. Tertiò, rationibus etiam ntitur certissimis, primam petitam ex parte Dei attigit Apostolus Ephel. 1. *Predicavit nos in adoptionem filiorum &c. in laudem gloriae gratiae sue*, quia scilicet cum nos in finem destinaverit Deus supernaturalem, neceſſe omnino est ut media etiam supernaturaſa ſuppeditet, ſine quibus eſt imposſibilis talis finis, ſi enim tot nobis quotidiū media ſuppeditat quibus finem aſsequamur naturae debitum; quanto magis decuit ut media copioſiſima tribueret ad finem illum nullis naturae priſidiis obtinendum. Secundam petitam ex parte Christi proponit idem Apostolus Romanorum 5. *Si enim unius delicto mors regnauit per unum, multo magis abundantiam gratia & donationis & iustitiae accipientes in vitaregnabunt per unum Iesum Christum*, quia nimis ſpectat ad gloriam Christi ut nobis non ſit inutilis Paſſio, & mors, eſſet autem inutilis ſublatiſ gratitudo donis gratiae. Tertiam ex parte nostri ſignificant eadem Apostoli verba, *Si enim unius delicto, &c. & rurſus ſed non ſicut delictum ita & donum, ſi enim unius delicto multi mortui ſunt, multo magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Iesu Christi in plures abundauit.* Decuit videlicet ut natura noſtra pet Adami peccatum prostrata ſanaretur, quod fieri non potuit ſine auxiliis diuina gratiae. Conueniens itaque fuit & Deo Creatori, & Christo Saluatori, & hominibus redimendis, ut Dei caritas per Iesum Christum theſtauros aperiret vita & gratiam ut diuitias ſalutis misericordia tribueret cum ipſe ſit diues in omnes qui inuocant illum, imò & antequam illum inuocent.

§. II.

Primus aduersus existentiam gratiae Dei error, Pelagij heres, qualis illa fuerit, & quam multiplex.

A Duersus hanc Ecclesiæ Catholice Fidem primus sacrilegum bellum Pelagius indixit, qui, ut aiunt Patres Carthaginenses in synodica ad Innocentium Papam, *in sacrilegam superbiam extollendo liberum arbitrium, nullum reliquit locum gratiae Dei.* Fuit ille natione Britannus, ut habetur ex Augustino & Prospere, quamuis illum fuſſe Scotum colligi videatur ex Hieronymi epiftola ad Ctesiphontem, vbi crassius

eius abdomen ſugillans defribit, illum velut Scotorum pulibus prægrauatum, profibione fuit Monachus & eximia sanctitatis fama toto oriente celeberrimus, ut ait Augustinus lib. 3. de peccatorum meritis cap. 1. & colligitur ex epiftola Chrysostomi ad Olympiadem. Dicendi facultate ac elegantia, vigore ingenii, præstantiaque doctrinæ nemini secundus, ut tradit Prosper Carmine de ingratis, licet contrarium ei exprobret Hieronymus citato loco.

Ceterum versutis & fraudulentia vſque adeò valuit ut multos ſecum traxerit in ruinam & erroris societatem, præſertim Cœleſtium & Iulianum Episcopum Capuanum, quos fidissimos habuit aſſeclas & ſocios ſcelerum. Imò quod eſt mirabilius Fatres in Concilio Palæſtino coactos aduersus ipsum aſtuta reſponſionum ludificatione deceptos deriſit, Zoſimunque Papam ita circumuenit, ut abſolutus eorum ſuffragio euaſerit donec tandem aſſiduis ac indeſeffiſ viſtigii annorum laboribus & petitionibus maxiſi pugilis Augustini oppreſſus demum eſt, à duobus videlicet Conciliis Carthaginensibus, uno Mileuitano, ab Innocentio I. Zozimo, Cœleſtino, totius Ecclesiæ voce cum ſociis erroris damnatus & proſcriptus eſt circa Christi annum 418.

Eritores eiusdem Pelagij. Erroris illius multiplices quidem & varijs fuere, fed ad ynicam tamē onnes collinabant deſtructio- nem gratiae Christi, ut clarissime conuincitur ex omnibus illorum temporum de Pelagio historiis, ac monumentis Conciliorum & Patrum, ut mirum ſit fingere potuiffe nouos dogmatistas caput Pelagi erroris fuſſe, quod admirerit ille quidem gratiam à voluntate repudiabilem, id eſt quæ non tollat indifferentiam voluntatis, & vocatur ab ipſis adiutorium ſine quo non, fed negauerit duntaxat gratiam cui voluntas refiſtere non poſſit, gratiam videlicet illam adamantinā, quā liberum necelitetur, & determine- tur arbitrium, & appellatur ab ipſis auxilium quo, atque ita Pelagiānos eſſe illos omnes plenissimi buccis declamant, qui dicunt voluntatem diſſentire poſſe gratiae, quæ quia ſententia eſt & doctrina Concilij Tridentini fateantur necelitetur illud fuſſe Pelagiānum. Sic autem probare conatur nouus ille huius ſeculi Michael Baius, imò & Caluinus libris ſex tomis primi, & omnes illius aſſeclas.

Prima ratio dubitandi. Ratio autem dubitandi eſſe potest primò, quia colli- ligi videtur ex Augustino quod admiferit Pelagius adiutorium poſſibilitatis, negauerit autem adiutorium volitionis & actionis: id eſt auxilium quod dat poſſe agere ſi velis, non dat autem ut actu velis: ſed auxilium poſſibilitatis illud eſt cum quo potest voluntas agere & non agere, ergo Pelagius non negauit, imò plene admifit gratiam illam quam voluntas poſſet abijcere. Maiores probant innumera loca S. Augustini, v.g. l. de gratia Christi cap. 5. Hæc Pelagi verba referuntur, *poſſe Deus poſuit in natura, velle & agere noſtra eſſe voluit, & ideo non adiuuat ut velimus, non adiuuat ut agamus.* Diftiñguit videlicet tria Pelagius, poſſe, velle, agere, primum admittit, alia duo ne- gat. Minor vero eſt euidens, quia auxilium, quod voluntatem relinquit indifferentem dat tantum poſſe agere, non autem dat agere, quamvis inſtuat in ipsum actum, quia quod actus voluntatis tribuitur non gratia, ſicut viſio non tribuitur ſpecie, vel luci, ſed oculo venti ſpecie ac luce. Sic operatio non potest tribui auxilio quod ex nutu voluntatis pender, ſed ſoli voluntati que ſe ipſam & tale auxilium determinat. Similiter conſtat ex scriptis Sancti Augustini quod Pelagius admittebat auxilium ſine quo non, ſed negabat auxilium, quo, ſed primum illud Auxilium eſt gratia cui reſiſti poſt, ergo illam non negabat Pe- lagius.

Secundò,

456 Disp.I. De Gratia. Quæst.I. Seçt. I.

Secunda. Secundò, quod Pelagiani affirmarunt hominem posse aliquid per vires liberi arbitrij non excluderunt gratiam Dei, ergo solam negantur gratiam quā voluntas determinetur. Probatur antecedens, quia posuit Pelagius in voluntate hominis lapsi eisdem vires quas habuit homo adhuc innocens, sed non negabat in homine adhuc integro gratiam ut patet ex Augustino *l.de natura & gratia c.43. & l.de correptione & gratia c.10.* neque Prosper & Hilarius vñquam referunt errorem illum Pelagij. Et confirmatur, quia idē Pelagiani negabant gratiam, quia non putabant eam conciliari posse cum libertate, carpebant illi videlicet Augustinum, quod per gratiam induceretur ab eo fatalis necessitas, dicebantque ipsum esse Manichaeū, vt constat ex libris contra Julianum. Sed non poterant illi existimare quod libertas tolleretur per gratiam cui voluntas posset dissentire si vellet, ergo gratia quam tollebat Pelagius illa solum erat quam voluntas non potest abijcere, non illa cui potest dissentire.

Tertia. Tertiò, certum est admissum à Pelagianis fuisse adiutorium gratiae non solum externum quod lex est & doctrina, sed etiam internum per illuminationem intellectus, & excitationem voluntatis nam libro de gratia Christi c.7. refertur dicere Pelagius: *Nos Dei gratiam non in lege tantummodo, sed etiam in Dei adiutorio esse confitemur, adiuuat enim nos Deus per doctrinam & reuelationem, dum cordis nostri oculos aperit, dum futura demonstrat, dum diaboli pandit insidias, dum nos multiformi & ineffabili dono gratia cælestis illuminat: quibus verbis nihil dici clarius potest imo ibidem cap.10. dicere refertur Pelagius quod operatur in nobis *Spiritus sanctus velle bonum, dum nos premiorum pollicitatione succedit, dum reuelatione sapientie, in desiderium Dei stuporem excitat voluntatem, & dum suadet nobis omne quod bonum est.* Denique cap.24. & 41. facetur Pelagius fieri veras reuelationes in nobis, quæ pertinent haud dubie ad internam gratiam.*

Conclusio prima. Dicendum tamen primò est, Pelagi errorem circa Dei gratiam consistere totum in eo quod putaret hominem per liberum arbitrium acceptum in creatione sufficientes habere vires ad cauenda omnia peccata, & ad elicienda opera bona quibus vitam afficeretur aeternam: non consistebat autem in eo quod crederent sufficere ad recte viendum gratiam aliquam internam quam abijcere posset voluntas.

Probatur. Ratio vñica & planè demonstrativa sit, quia ex omnibus Concilijs in quibus damnata est hæresis Pelagij, ex omnibus Pontificibus qui aduersus eum loqui sunt ē Cathedra Petri, ex omnibus Augustini libris quibus exagitauit Pelagium & gratiam vindicauit, & demùm ex alijs scriptis Patrum omnino constat totum Pelagij errorem versatum duntaxat in eo esse, quod gratiam negaret requiri ad bona opera, & ad vitanda peccata.

Primiò ex Concilijs. Primiò ergo ex omnibus Concilijs aduersus Pelagium coactis refellitur aduersariorum calumnia nam in synodo Palæstina vbi dissimulante ipse suos errores retractauit isti referunt articuli *Gratiā Dei & adiutorium non ad singulos actus dari, sed de libero arbitrio esse, vel in lege atque doctrina.* Deinde non esse liberum se Dei egeat auxilio, victoriam nostram non ex Dei adiutorio esse, sed ex libero arbitrio. Vbi autem illud est tanti erroris venenum quod latuit illos Patres solus autem Irenensis linceis vidit oculis, quod solum negaret auxilium necessitans. Idem patet ex synodica Concilij Carthaginensis ad Innocentium quæ nonagesima est inter epistolas Augustini. *Id agebant damabilibus suis disputationibus (inquit africani Patres) ut non defendendo, sed in sacrilegam superbiam extollendo liberum arbitrium, nullum relinquerent locum*

gratiæ Dei quā Christiani simus, & postea, isti autem afferunt in eo Dei gratiam esse deputandam, quod talcm hominis insituit creativæ naturam, qua per propriam voluntatem legem Dei possit implere, sive naturaliter in corde conscriptam, sive in litteris exaravatam. Deinde in epistola item synodica Concilij Mileuitani ad eundem Innocentium quæ 92.est inter Augustinianas: *Isti dicunt posse hominem in hac vita præceptis Dei cognitis ad tam perfectionem insitio peruenire sive auxilio gratiae Salvatoris persolutum liberum arbitrium, &c.* Longum esset exscribere quæ habentur in altera epistola synodica quæ apud Augustinum est 95. Qui confidunt, (inquit) in virtute sua & Deo dicunt tu fecisti nos homines, iustos autem ipsi nos fecimus, qui naturam humana dicunt liberam ne querant liberarorem, tantum enim dicunt valentem, ut suis viribus in origine sue creationis acceptis, possit per liberum arbitrium nihil ultra in uante illius gratia qui creavit, domare ac extinguere omnes cupiditates tentationesque superare, manifestum ergo ex concilijs quod error erat Pelagij negare gratiam esse ad bona opera necessariam.

Secundo ex Pontificibus non minus efficax ducitur argumentum, sic enim disertè habet Innocentius Papa epist. ad Episcopos Africæ: *Putant isti sibi deberi quod boni sunt nec illum considerant cuius quotidie gratiam consequuntur. Subiungitque potest, nam quid tam mortiferum vel præceps videatur ad casum, si hoc solum putantes nobis posse sufficere, quod liberum arbitrium cum nasceremur accepimus, ultra iam à Domino nihil querimus, &c.* Deinde idem habetur ex eo quod Zozimus Papa deceptus Pelagij confessione subdola, vbi dixerat liberum sic confitemur esse arbitrium ut dicamus nos semper indigere Dei auxilio, absoltum eum existimat eum nomine (auxiliij diuinae gratiae) non intelligere legem & doctrinam, grauitéque reprehendit Episcopos Africæ à quibus ille damnatus erat. Denique idem demonstrat Cælestinus Papa in epist. ad Episcopos Gallie, vbi solam necessitatem gratiae statuit aduersus Pelagium, de adiutorio determinante, verbum nullum habet.

Tertiò, ex innumeris Augustini locis duo satis erunt ex *l.de gratia Christi aduersus Pelagium*, nam ipso Augustino. *c.3. sic ait: Gratiā Dei & adiutorium quo inuamur ad non peccandum aut in natura & libero ponit arbitrio, aut in lege atque doctrina, &c. & cap.47. Si ergo confessentur nobis, non solum potestatem in homine, etiam si nec velit nec agat bene, sed ipsam quoque voluntatem diuinis adiuuari, ita ut sine illo adiutorio nihil bene velimus aut agamus, eamque gratiam Dei esse per Iesum Christum, in quo nos sua, non nostra inſtitia dignos fecit, ut sit vera nostra inſtitia quæ nobis ab illo est, nihil de Dei adiutorio inter nos controuersi relinquetur, quibus verbis nihil dilucidius potuit dicere S. Doctor. Cui addo etiam Hieronymum epistola sapientiam ad Ctesiphontem, & in libris dialogorum, Prosperum *l.de libero arbitrio ad Ruffinum.**

Dico secundò, totum illum errorem Pelagij circa Dei gratiam triplici potissimum capite contineri.

Primiò quod præter liberum arbitrium nullam gratiam admitteret internam voluntati hominis, sed externam tantum. Secundò quod negaret gratiam illum etiam externam esse simpliciter necessariam ad bona opera. Tertiò quod negaret illum esse gratitam, sed vellet illum semper dari ex meritis vel absolute vel conditionate falcem præuisis.

Primum caput ex citatis Concilijs & Patribus constat, quia prædicabat quidem vbiq; Dei gratiam subdolus impostor, ut tantò falleret occultius, quanto exponeret versutus teste Augustino: *Inde sex posuerat gratiae genera, liberum arbitrium, remissionem peccatorum, externam doctrinam per legem, prædicationem*

Secundò
ex Pontificibus.

Tertiò
ex Augustino.

Secunda
conclusio.

Expli-
catum
ca-
pitula
eris Pe-
gianii.

cationem & exempla, reuelationem seu propositio-
nem nudam mysteriorum, filiationem adoptiuam
& felicitatem æternam, veram tamen Christi gra-
tiam quæ intellectum illuminet & voluntatem mo-
ueat, impellat, adiuuet prorsus negabat. Scio Pet-
rium lib. de Pelagiana heresi cap. 7. & 8. contendere
quod gratiam illam admisit Pelagius quæ interius il-
luminat intellectum, sed negaverit eam duntaxat
quæ voluntas flebitur interius, sed hoc tamen pro-
babilius negant Bellarminus, Suares, & alij com-
muniūs.

Secundum caput erroris Pelagi quo negabat ne-
cessitatem gratiæ cuiuslibet etiam externæ, quam
omnem dari contendebat ad facilem operandum, ha-
cenus probatum est, qui scilicet omnia in libero
reposita esse volebat arbitrio, ut constat ex epistola
eius ad Demetriadem: *Est enim (inquit ille) in ani-
mis nostris naturalis quedam ut ita dixerim sanctitas,
qua velut in arce animi presidens, exercet boni mali-
que iudicium, & ut honestis rectisque actibus faret, ita
sinistra opera condemnat, atque ad conscientia testimo-
nium diuersas partes quasi naturali lege dijudicat.*

Tertium erat illud quo totam Pelagi heresim
continerat vult Augustinus epist. 105. gratiam secun-
dum merita nostra dari, alioqui Deum fore iniustum
si det Peccatoribus gratiam. Ijs autem è fontibus alij
etiam errores oriebantur, nullum esse peccatum origi-
nale: nihil deteriore per peccatum Adami fa-
ctam esse naturam: moriturum fuisse Adamum etiam
si non peccaret: posse hominem sine peccato viuere
si velit: legem veterem commendabat & æquabat
nouæ: negabat iurandum esse, &c.

Ad primam constabit ex dicendis infra de gratia
sufficiente, quid intellexerit Pelagius per gratiam
possibilitatis, & gratiam actionis: per auxilium sine
quo non, & auxilium quo. Nunc breuiter dico gratiam
possibilitatis esse vel ipsum liberum arbitrium
quod agere potest solum, vel certè adiutorium ex-
trinsecum quod supponit possilitatem, & addit
solam facilitatem. Adiutorium sine quo non, ex men-
te Pelagi est libertas, ex mente Augustini est gratia
sufficiens. Sed hæc postea.

Ad secundam Resp. Pelagianos exclusisse gratiam
internam tūm à statu naturæ integræ tūm à statu
naturæ lapsæ vt ex dictis patet.

Ad confirmat. Resp. difficillimum olim fuisse ac
etiamnum esse intelligere quomodo gratia voluntati
moueat infallibiliter, quomodo faciat de no-
lente volentem, conuertat efficaciter & inuietè, ne-
que tamen libertatem voluntatis & indifferentiam
vlo modo lēdat, quod cum Pelagiani non satis in-
telligerent, negarunt gratiam omnem interius ope-
rantem. Quod obseruat Augustinus libro secundo,
contra litteras Petilianæ. *Quomodo enim attrahit si di-
mittit ut quis quod voluerit eligat? & tamen utrumque
verum est sed intellectu hoc penetrare pauci valent.* Fa-
ti autem assertorem esse Augustinum calumniabantur
Pelagiani non quod poneret auxilium necessi-
tans, sed quia negaret gratiam ex meritis dari. *Ve-
stra quippe non mea sententia est (inquit lib. 4. contra
Julianum capite 8.) fato fieri quod merito non fit.* Vi-
de cætera quæ sane sunt præstantissima, & lib. 2.
contra duas epistolas Pelag. Propterea nobis ca-
lumniantur dicentes nos fatum (gratia) nomine affe-
rere, quod non secundum merita nostra gratiam dari
dicimus.

Quod vero additur auxilium illud quo non tollit
tur indifferentia voluntatis dare posse agere, non da-
re ipsum agere, manifestè fallsum est, nam quod
actus voluntatis sit, tribuitur gratia simul & vo-
luntati, imò tribuitur gratia magis quam voluntati,

Tom. I.

quia gratia non solum cooperatur voluntati se deter-
minanti, sed excitat etiam & præuenit illam vt se de-
terminet, in quo differt à specie, quæ non præuenit
oculum sed cum illo agit.

Ad tertiam Resp. Pelagium non admisisse veram il-
lam internam gratiam quæ Deus voluntatem mouet,
vel inclinat ad credendum, etiam si admiserit reuelationem
quæ nuda esset propositio & manifestatio re-
rum credendarum, quæ longè differt à gratia, ista enim
est penetratio quædam intima & suasio credibilitatis
& amabilitatis obiecti, eiusque plena persuasio. Nam
aliud est alicui dicere Deum esse Trinum: aliud
declarare credibilitatem, & suadere veritatem myste-
rii, primum illud efficit reuelatio, secundum efficit in-
spiratio & illuminatio cui coniuncta est interna mo-
tio voluntatis. Confitebatur ergo Pelagius *Gratiam*
illam quæ reuelat Deus & demonstrat quid agere debea-
mus non quæ donat & adiuuat ut agamus, vt loquitur
Augustinus lib. de gratia Christi cap. 7.

Ad ter-
tiam.

S. III.

*Alter aduersus existentiam gratie Dei error,
heresis Semipelagiana.*

Post contritum Augustini præsertim operâ Pelagi
errorem, nouæ statim in Gallijs ortæ sunt turbæ,
propter heresim quam vocant Semipelagianam, eo
quod seruata ex parte Catholica veritate, de necessi-
tate gratiæ, partem etiam aliquam Pelagiani erroris
sequuta sit. Huius autem erroris occultissimum virus,
cum multis iam olim traxerit in fraudem, tūm nunc
etiam multis occasionem præbet calumniarum, qui-
bus nouus dogmatista cæteros vicit, qui contendit
totam eam heresim sitam in eo esse quod vellent qui-
dem Semipelagiani requiri gratiam determinantem
ad perfectionem & consummationem boni operis,
sed asserterent tamen quod ad initium operis boni sa-
tis esset gratia, quam voluntas posset repudiare.

Ratio autem dubitandi esse potest primi, quia et-
iam Augustinus quando ante suscepsum episcopatum
errabat cum Semipelagianis, agnoscebat necessariam
esse gratiam ad orandum Deum, quam etiam agnoscunt
erroris huius præcipua duo capita Cassianus &
Faustus Rheyensis, nam ille collation. 13. cap. 3. sic
ait: *Ex dictis colligitur non solum actum, verum etiam
& cogitationum bonarum ex Deo esse principium, qui no-
bis & initia sancte cogitationis inspirat, & virtutem ac
opportunitatem eorum qua recte cupimus tribuit peragen-
di alter autem lib. 1. cap. 17. sicut est gratia quod attrahit
ita obedientie probatur esse quod sequitur, & 1.2.
c. 2. de suo est quod dat gratiam, de tuo quod prænoscit of-
fensam, & patet ex Responso Augustini ad Hilarium
lib. de prædestinatione sanctorum. Peruenierunt etiam
(inquit) ut præueniri voluntates hominum Dei gratia
faveantur: ergo non absoluē illi negabant gratiam
excitantem, sed eam quæ ita excitaret ut non posset
repudiari.*

Prima ra-
tio dubi-
tandi.

Secundò, idem colligitur ex epistola Hilarij ad
Augustinum vbi significatur inter alia quod electorum
discretio à reprobis secundum propositum id est
ex sola Dei voluntate ac beneplacito quam sœpè inculcauerat Augustinus displicuisse magnopere Semipe-
lagianis tanquam fatale decretum & contrarium li-
bertati, vnde affirmabant prædestinationem non
posse fieri nisi ex meritis præuisis, ergo illud propo-
situm includere non potest prævisionem determina-
tionis humanæ, vel etiam auxilium repudiabile, alio-
qui non potuissent illi suspicari, quod per illud vio-
laretur libertas.

Secunda.

3. Aiebant Semipelagiani salutis initium esse à no-
m m m b i s,

Tertia.

bis, id est hominem debere sibi quod incipiat opus bonum, sed ad hoc sufficit quod voluntas cum auxilio repudiabili se ipsam determinet, hoc enim initium salutis est à voluntate, ergo nihil asserebant Semipelagiani, nisi quod gratiam præuenientem voluntas posset reijcere.

Conclusio
tertia.

Dico tertio, primus & præcipuus Semipelagianorum error erat quod initium benefaciendi esset ex nobis, consummatio autem tota esset à Deo, verba sunt S. Thomæ 1. p. quest. 23. art. 5. id est voluisse Semipelagianos voluntatem quandam imperfectam salutis & fidei elicere à nobis sine gratia per quam moueretur Deus ad dandam gratiam. Vnde concludebant gratiam Dei nobis semper dari secundum aliqua merita. Ita enim colligitur ex Concilijs coactis contra hos hereticos, ex Augustini scriptis, & eius discipulorum, ex ipsis authoribus erroris, & ex omnibus qui de hoc errore scriperunt Theologis & Historicis.

Explicatur
& proba-
tur.

Primo enim ut alia omittam Concilia in Arausitano secundo quod totum contra ipsos est sapere dicitur: *Si quis sicut augmentum ita initium fidei, & ipsum creditatis quo credimus in eum qui iustificat impium, & quo ad regenerationem baptismatis peruenimus non per gratia donum id est per inspirationem Spiritus Sancti, sed naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatis contrarius approbatur.*

Secundò, Augustinus in libris de prædestinatione sanctorum, de correptione & gratia, de dono perseverantiae in quibus Semipelagianos exagitat, vnum hoc prædicat *illos voluisse quod gratia homini ad Fidem secundum meritum nostra detur. Nolens* (inquit lib. de prædest. sanctorum, c. 2.) *bis tam claris testimonij re-pugnare & tamen volens à se ipso sibi esse quod credit, quasi componit cum Deo, ut partem sibi vendicet, atque illi partem relinquit, & quod est elatius primam partem ipse sibi tollit, sequentem dat illi, & in eo quod dicit amborum esse priorem se facit, posteriorem Deum.* Hoc autem initium salutis appellabant ipsi voluntariam deuotionem, fidem initialem, sanitatis ac medici desiderium, ut loquitur Hilarius citata epistol. ad Augustinum.

Tertiò, erroris Semipelagiani signiferi ambo Cassianus & Faustus arguerunt semper, sed omnino ambiguè proponunt initium hoc salutis & bonorum operum propter quod datur nobis à Deo gratia v. g. Cassianus collat. 13. c. 7. *Dei benignitas* (inquit) *cum bone voluntatis quantulamcumque scintillam emicuisse perspexerit, vel quam ipse tanquam de dura silice nostri cordis excusserit, confouet eam & suscitat suaque inspiratione confortat, alia subiungit postmodum de Fide Abrahami, Centurionis, Zachai, boni latronis, in d. & de viatorijs Iobi ostendens quod illi desiderio suo vim quandam regnis cœlestibus inferentes, specialia vocationis monita præuenierunt, ut loquitur c. 11. Neque minus aperte Faustus libris illis duobus quos scripsit de gratia & libero arbitrio suam mentem explicat verbi gratia lib. 1. cap. 12. de filio prodigo loquens. *Sicut* (inquit) *sui criminis est quod pīj parentis refūgit oculos, ita sue deuotionis est quod per insitum sibi bonum deliberans & assurgens ad paternos recurrit amplexus, & capite 7. apellat initium illud quandam voluntatis ansulam, qua comprehendit & attrahit valeat qui vocatur.* Idem confirmant omnes discipuli Augustini, Prosper carmine *de ingratis*, & libris *contra collatorem*, Fulgentius lib. de veritate prædestinationis & gratia, Petrus Diaconus lib. de incarnatione & gratia.*

Quarto, probari potest ex scopo quem vnum Semipelagiani habebant propositum, ut constat ex Augustino, & eius discipulis, cum enim occasione scriptorum Augustini contra Pelagium heretici es-

sent exorti, qui tribuentes omnia electioni Dei secundum propositum, libertatem omnem tollerent de medio, conati sunt Doctores isti ostendere quod Deus acceptor non esset personarum dando gratiam vni potius quam alteri ex sola voluntate sua, atque adeò neminem esse qui posset conqueri deo, sed suæ tantum voluntati quemlibet tribuere debere quod bene vel male faceret. Quod ut constituerent vnum hoc volebant quod Deus non præueniret nos gratiam suam, nisi à nobis inuitatus: nos enim gratiam accipere si eam mereremur per voluntatem quandam faltem imperfectam, elicitem ex solis natura viribus, quam appellabant initium salutis & fidei, non accipere si non mereremur, atque adeò nemo conqueri possit quod alius sibi sit prælatus, quæ omnia paucis complexus est Petrus Diaconus capite sexto. *Meum est velle credere, Dei est adiuuare, non exspectari à Deo voluntatem humanam, sed expectari, ut equum sit in volentibus premium, in nolentibus anima inflata damnatio.*

Denique rem omnino conficit & aduersarios omnes configit decretum Innocentij X. summi Pontificis & Alexandri VII. contra errores nuperi dogmatistarum vbi quarta hac proposicio falla & heretica declaratur & vt talis damnatur: Semipelagiani admittebant præuenientis gratia interioris necessitatem ad singulos actus etiam ad initium fidei, & in hoc erant heretici quod vellent eam gratiam talem esse cui posset humana voluntas resistere vel obtenerare.

Dico quartò, reliqui Semipelagianorum errores erant primò pueros prædestinari ad baptismum & gloriam ex meritis quæ præuidebantur habituri si vixissent diutius, alios reprobari à baptismō & gloria ex demeritis præuisiis si diutius in viuis fuissent. Secundò quod Euangelium quibusdam prædicaretur non tamen omnibus; causam esse quod præsciret Deus credituros illos, non autem alios. Tertiò gratiam Dei omnibus indifferenter dari, sed vnumquemque propria voluntate parere illi vel se ab ea retrahere, vnde aiebant electionem non solum fieri ex præuisione meritorum, sed nullam etiam in ea esse specialem Dei misericordiam: perseverantiam in nostro arbitrio prorsus sitam esse.

Ad primam Respon. dupliciter Semipelagianos de gratia præueniente loquitos esse, sed heretice semper ac fraudulenter, primò enim nunquam intellexerunt nomine (gratia præuenientis) auxilium illud internum sapere commendatum ab Augustino, sed externum duntaxat prædicationem & doctrinam. *Quid est attrahere?* (inquit Faustus lib. 1. c. 7.) nisi prædicare nisi scripturarum consolationibus excitare, increpatib[us] detergere, desideranda proponere, intentare metuenda, iudicium communari, premium polliceri. Quæ omnia ut vides externa sunt. Secundò, admittebant quidem gratiam aliquam internam quæ præueniretur & excitaretur voluntas ad opera supernaturalia verè meritoria gloriæ de condigno, sed illam negabant esse necessariam ad naturalia quædam opera quæ non essent nisi meritoria de congruo & veluti dispositiones quædam ad recipiendam Fidem, illa enim à nobis fieri sine Deo, & hoc erat quod appellabant (initium fidei.)

Ad secundam Respondeo Semipelagianos negasse totam prædestinationem gratuitam, & electionem secundum propositum non solum ad gloriam, sed etiam ad primam gratiam, hanc enim vtranque putabant stare nullo modo posse cum libertate voluntatis, neque satis intelligebant quomodo posset absolutum esse decretum illud Dei prædestinans gloriam & gratiam efficacem homini libero sine detimento

Et ex de-
creto In-
nocent. X.

Conclusio
quarta.

Solutor
prima ra-
tio dubi-
tandi.

Secunda.

De existentia & quidditate, &c.

459

mento libertatis, quod s̄apē dixi magnum esse myste-
rium in doctrina S. Augustini.

Tertia. Ad tertiam nego sequi quod à nobis sit initium
salutis, ex eo quod voluntas cum gratia liberè se de-
terminet ad consensum: tunc enim verè à nobis esset
initium salutis, si abique praeuenientia gratia, & coope-
rante posset aliquid opus à nobis elicere quo gratiam
aliquo modo mereremur. Catholici autem doctores
qui asserunt voluntatem nihil posse mereri nisi exci-
tata & adiutata à gratia, certè non dicunt initium
salutis esse à nobis, initium enim salutis est opus
elicitum sine gratia.

SECTIO II.

Propria quidditas & varie diuisiones gratiae.
S. Thom. q. 110. i. i. i.

Sic vindicata existentia gratiae aduersus oppositos
Silli errores, sequitur ut proprius eius conceptus &
vera proponatur definitio, primò gratiae in genere, se-
cundo gratiae gratum facientis & gratis datae, tertio
gratiae actualis & habitualis, quartò gratiae operantis &
cooperantis, quod enim vltius queri posset propria
quidditas & distinctio gratiae sufficientis & effi-
caciis patet ex dicendis sequentibus disputatione.

§. I.

Quid sit gratia sumpta generativi.

Ex ijs quæ dicta sunt initio primæ sectionis de
significatione propria nominis (gratia) satis li-
quet de vero illius conceptu quem tamen ut aperi-
tiis tradam.

Ratio dubitandi primò sit, quia, multa beneficia
pure naturalia sunt gratiae per Christum, nam ad ope-
ra legis naturalis implenda necessaria est nobis gratia
per Christum, sed ad illa opera non exigitur gratia su-
pernaturalis ordinis, ut patet, ergo gratia non est sem-
per donum supernaturale.

Secundò, non videtur etiam esse donum gratuum,
quia per opera bona meremur gratiam sanctifi-
cantem, imò & gratias actuales vltiores, quod au-
tem ex merito datur gratis non datur.

Tertiò, definitio propria gratiae non conuenit diui-
nis personis, nam gratia est creatum quidpiam, sed
tota Trinitas & præsertim persona Spiritus Sancti
datur nobis ut s̄apē dixi, ergo ad rationem gratiae
non sufficit quod sit donum aliquod gratis homini
datum.

Conclusio prima. Dico primò, gratiam vniuersim sumptam rectè de-
finiri donum supernaturale graris homini à Deo da-
tum ex Christi meritis, pertinens aliquo modo ad
æternam hominis salutem. In qua definitione generis
locum tenet nomen (doni) seu beneficij gratis &
benevolè à Deo dati, gratia enim effusio quædam est
diuini erga nos amoris, Aperit videlicet manum &
impler omnem animā benedictione. Quæ benedictio est
gratia Dei: reliqua particula locum habent proprias
differentias, primò enim gratia est donum supernatu-
rale vel secundum substantiam, vel secundum modu-
lum, semper enim est aliquid indebitum statui homini
naturali, vnde in pluribus s̄apē concilijs definitum
est quod beneficia quæ sequuntur creationem ad Chri-
sti gratiam non pertinent: Etenim (inquit Augustinus
epist. 105.) Christus non pro nullis ut homines conderen-
tur, sed pro impiis mortuis est ut iustificarentur, superat-
igitur omnis gratia omnem naturam, quia vel en-
titas eius est supernaturalis, vel quia datur aliquo modo,
aliquo tempore, cum aliquibus circumstantijs in
quibus nulla natura eam poterat tribuere. Vnde
secundò donum illud quod est gratia datur intuitu

meritorum Christi, cuius thesaurus proprius gratia
est: Benedixit enim nos omni benedictione spirituali in-
celestibus in Christo. Illæ videlicet sunt diuitiae salutis,
ille fructus totius Crucis, & vulnerum Salvatoris, &
hinc etiam tertio gratia tale donum est, vt ad æter-
nam hominis salutem aliquo modo spectet; eo enim
spectant Christi labores omnes, ed Dei amor qui po-
suit nos in acquisitionem salutis, atque adeò habe-
mus fructum nostrum in sanctificationem, finem ve-
rò vitam æternam, & hæc ut vides, gratia definitio
conuenit tūm internæ tūm externæ gratiae: gratia
interna donum est quod inhæret potentij vel sub-
stantia ipsius animæ, cuiusmodi sunt illuminationes
intellectus, complacentiae voluntatis, &c. Fluxerunt
coruscationes tuae orbi terra, vident & commota est: (in-
quit Regius propheta) externa gratia dicitur omne
donum supernaturale gratuitum confugens ad salu-
tem, quod non inhæret homini, cuiusmodi sunt lex,
Prædicationes, Doctrina, Sacra menta, occasionses be-
nè operandi à Deo specialiter præparatae, remotio-
nes occasionum peccandi, quæ omnia propriè appellan-
tunt gratiae, sed nihilominus de sola nunc gratia
interna loquimur de qua inter Theologos tota est
controversia.

Ad primam Respon. nullum donum pure naturale
gratiam esse per Christum, quia omnis gratia prodit
à Cruce Christi, & ad vitam ordinatur æternam,
ideò est supra naturam vel secundum substantiam &
entitatem suam, vel secundum modum quo datur ut
nuper dixi.

Ad secundam Respondeo concedendo quod per
opera meremur gratiam, sed quia semper primum
principium illius meriti non cadit sub merito, pro-
pere, & ipsum gratia est, & ea quæ ab ipso prodeunt
idem nomen habent.

Ad tertiam Respon. definitionem gratiae conuenire
non solum donis creatis, sed etiam increatis; nam
persona Spiritus Sancti vera gratia & donum est:
imò idem etiam nomen conuenit toti Trinitati, quæ
donatur nobis per gratiam, & est donata persona veri
bi substantialiter humanitati Christi, cui propterea
dicitur data esse gratia substantialis.

§. II.

Quid sit gratia gratum faciens, & gratis data.

Dico secundò, gratia interna & inhærens homini
rectè diuiditur in gratiam gratum facientem &
gratiam gratis datam: gratia gratum faciens nominatur
ab Augustino gratia iustificationis, diciturque il-
la quæ proxime ordinatur ad salutem & utilitatem illius
in quo est, quia videlicet illum iustificat vel for-
maliter vel efficienter. Gratia gratis data illa est quæ
ordinatur ad salutem & utilitatem aliorum, cuiusmo-
di sunt auxilia omnia supernaturalia quibus homo
indiget ad alium instruendum & erudiendum de re-
bus diuinis. Cum enim (inquit S. Thomas q. 110.
art. 1.) gratia hoc habeat quod reducat homines ad
Deum, gratia illa per quam homo per se ipsum con-
iungitur Deo vocatur gratum faciens, illa per quam
vnuus homo alteri ad salutem cooperatur dicitur gratia
data.

De gratijs autem gratis datis, quod videtur esse
nomen duntaxat genericum gratiae plenè agit sanctus
Thomas quest. 110. art. 1. 4. & 5. & interpres ibi ac-
curatissime autem Suares prolegomeno 3. de gratia c. 4.
& 5. cum quibus tria tantum anno.

Primò, quod gratiae istæ gratis datae rectè numerate
sunt ab Apost. 1. ad Cor. c. 12. Iermo sapientia, sermo sci-
entiae, fides, gratia sanitatis, operatio virtutum, prophetia,

Solauit
tres ratio-
nes dubi-
tandi.

Secunda
conclusio.

M m m 2 discretio

Tom. I.

discretio spirituum, genera linguarum, interpretatio sermonum. Reddit autem rationem S. Thomas diuisionis huius factæ ab Apostolo, quia cum gratia gratiis data illa sit per quam unus homo cooperatur alteri ad salutem, quod efficere non potest interius mouendo, sed exteriorius duntaxat docendo & persuadendo, ut hoc recte possit asequi tribus indiget; pri-

*De gratiis da-
tis.*

prium pertinet ad cognitionem dicendorum, secundum ad confirmationem eorum quæ dicit, tertium ad modum dicendi. Cognitio dicendorum ut perfecta sit requiritur ut illi qui docet principia eorum quæ docet certissima sint, quod est fidei proprium, est enim illa certitudo de rebus inuisibilibus: Deinde oportet ut ille Doctor recte se habeat circa principales conclusiones scientiæ, id est ut discurrat per primarias causas obiecti de quo disserit, hæc est sapientia: Denique requiritur ut abunde exemplis & cognoscat per effectus obiecta illa, quod pertinet ad scientiam quæ per notiora discurrit: tunc ergo perfectus erit ille doctor, qui recte crederet fidei obiecta, recteque de illis discurret tūm per causas primarias, tūm per effectus. Confirmatio eorum quæ sunt diuinitus reuelata fit per ea quæ sunt diuinæ virtuti propria, faciendo quod solus efficere potest Deus, siue spectent ad salutem corporum quæ appellatur gratia sanitatum, siue ordinetur ad solam manifestationem diuinæ potestatis, quæ dicitur operatio virtutum, vel etiam manifestando quæ solus cognoscere potest Deus, manifestando futura, vel absentia, quæ dicitur prophetia, vel manifestando secreta cordium quæ vocatur discretio spirituum. Facultas pronunciandi, attenditur vel quantum ad idioma in quo aliquis possit intelligi, vel quantum ad sensum eorum quæ sunt proferenda, primum appellantur genera linguarum, secundum dicitur interpretatio sermonum. Nouem ergo recte ab Apostolo numerantur gratiæ gratiis datae tametsi possunt etiam illæ plures esse; aliterque intelligi ac explicari, sed commoda videtur explicatio S. Thomæ.

An dente per modum habi-
tus.

Secundò, quod gratiæ istæ gratis datae saltē omnes non dentur per modum habitus permanentis, sed sunt tantum auxilia quædam transiuncta collata ob varios illos effectus quos commemorabam, probabile autem videtur quod ait Bellarminus *l. i. de Gratia cap. 10.* quod ex enumeratis illis nouem quinque sint habitus, sapientia, scientia, fides, genera linguarum, & interpretationes sermonum, reliqua motiones sint transiunctae tantum gratia sanitatum, operatio virtutum, prophetia & discretio spirituum.

Tertiò, gratiæ istæ omnes gratis datae quantæcumque sint ignobiliores tamen sunt minima gratiæ inhærente quod demonstrat S. Thomas art. 5. & pronunciat Apostolus qui enumeratis loco citato donis istis gratuitis; *Verum tamen (inquit) excellentiorem viam vobis demonstro ubi agit de charitate.* Sancti Thoma autem ratio est, *Quia semper finis potior est ipsi que sunt ad finem,* gratia gratum faciens quæ coniungit hominem cum Deo, finis est respectu gratiarum gratiis datarum quæ sunt media quibus disponimur ad coniunctionem cum Deo. Deinde id quo efficiimus obiectum amabile Deo & dignum æterna vita, præstantius est eo quo non efficiimus, per gratiam inhærentem constitui vel formaliter vel effectuè amici Dei, iusti & hæredes vitæ æternæ, ergo præstantior est gratia gratum faciens etiam minima, maximi gratijs gratis datis.

§. III.

Quid sit gratia actualis, & habitualis.

Dico tertio, recte à Theologis diuidi gratiam in habitualem & actualem: habitualis illa est quæ hominem in quo est, & in quo permanet formaliter reddit sanctum, Dei amicum, Dei filium, & hæredem secundum spem vitæ æternæ. De qua diceretur plenissimè disp. 3. gratia vero actualis est auxilium internum supernaturale transiunctum impressum intellectui & voluntati hominis, ut sit principium boni operis quo acquiritur iustitia. Dicitur (auxilium) quia ordinatur ad opus potentia insufficientis ad illud eliciendum: est (internum) homini, non enim est externa solum propositio facta per doctrinam, & legem, vel exempla: est (vitale) cum sit cognitio & amor: est (supernaturale) quia supra omnem subiecti exigentiam efficitur immediate à Deo: aliquando autem est supernaturale secundum substantiam, aliquando secundum modum: secundum substantiam quando actus sunt entitatiæ supernaturales: secundum modum quando actus sunt quidem naturales, sed ira difficiles ut per vires naturæ corruptæ nequeant eliciri: est (transiens) cum sit actus, & immediatè tendat ad actum bonum, inuitando scilicet ad eum eliciendum, vel in eius effectione voluntatem insufficientem iuuandam.

*Conclusio
tertiæ.*

Explicita

Ex quibus constat quomodo differant gratia hac actualis ab habituali: Primo enim differunt subiecto, cum gratia habitualis sit in substantia ipsius animæ quam sanctificat: actualis autem est in intellectu & voluntate, si tamen istæ potentiae differunt ab anima. Secundò differunt causalitate, quia gratia habitualis est formale principium se ipso causans iustitiam: actualis autem est principium effectuum operis boni. Tertiò differunt duratione, gratia enim habitualis informat permanenter animam & durat quindiu non expellitur per peccatum, actualis autem est transiens cum consistat in motibus quibusdam subitanis voluntatis & intellectus. Quartò differunt principijs, nam habitualis non producitur physicè nisi à solo Deo, moraliter autem ab opere bono: actualis autem quamvis sapissimè detur gratis, nunquam tamen à solo Deo producitur immediate, cum enim illa sit actus vitalis intellectus & voluntatis necessarium semper est ut potentia vitalis ad illum concurrit, quamvis aliqua gratia sit ad quam potentia vitalis non concurrit deliberatè.

§. IV.

Quid sit gratia operans, gratia excitans, gratia præueniens.

Dico quartò, gratiam actualem recte diuidi ab omnibus Theologis in operantem, & cooperantem: gratia operans est auxilium illud actuale quod Deus operatur in nobis sine nobis liberè consentientibus, ut per illud voluntatem exciter, & inuitet ad liberè consentiendum, gratia cooperans est illud auxilium speciale quo Deus actu concurrit cum voluntate ad liberum consensum. Quæ diuisio desumpta est ex Augustino qui eam innumeris in locis indicat: v.g. *l. 2. contra duas epistolas Pelagi c. 8. Multa in homine bona sunt que non facit homo, nulla vero facit homo bona, que non praeter Deus ut faciat homo:* & *l. de gratia & libero arbitrio, ut velimus sine nobis operatur, cum autem volumus & sic volumus ut faciamus nobiscum operatur, & ibidem ipse ut velimus operatur incipiens, qui voluntibus cooperatur perficiens, cooperando perficit, quod operando incipit.*

Explicitatur

Gratia igitur operans est actualē illud auxilium, id est sancta cogitatio, & motus voluntatis indeliberatus & subitus quo inuitamus ad bonum, id est quo placere incipit bonum, dicitur fieri à Deo sine nobis hæc gratia, tametsi producat eam physicē potentia vitalis, sed indelibet, ideoque appellatur operans, vel melius diceretur operata, quia illud solum humano modo nos operamur, quod liberè operamur. Deinde proprium huius gratia officium est inuitare ac allicere ad bonum, suadere consensum liberum terrendo, monendo, incitando, exhortando interius voluntatem: *Quæ* (vt at Prosper lib. 2. de vocat. gentium c. 9.) *ad hoc predictis est excitata præsidii ut diuino in se cooperetur, & incipiat exercere ad meritum quod supernō semine concepit ad studium.*

Habet autem ista gratia etiam plura nomina, dicitur enim excitans, quia fungitur munere alicuius qui à somno aliū excitat iuxta illud Apocalyp. 3. *Ego sto ad ostium & pulsō si quis apernerit mihi ianuam, &c.* dicitur (præueniens,) quia omnem præedit actum voluntatis liberum; *Nolentem enim* (inquit Augustinus in Enchiridio c. 32.) *præuenit ut velit, nolentem subsequitur ne frustra velit:* Dicitur etiam vocatio inspiratio voluntatis præparatio, tactus cordis, sic enim aiunt Africani Patres epist. ad Zozymum: *Ideo utique preparatur voluntas à Domino, & ut boni aliquid agent paternis inspirationibus suorum tangit corda fidei.*

Ab hac igitur gratia totus sine dubio incipit ordo iustificationis & electionis, quos vocavit hos & insufficavit, ut recte differit Suares lib. 3. de Gratia à c. 2. ad 13. recteque S. Thomas q. 111. art. 3. quinque ponit effectus huius gratiae, sanare animam, bonum velle, bonum operari, in bono perseuerare, ad gloriam pervenire; Imò gratia huius opera sunt omnes virtutes, omnes boni actus, omnia merita omnes coronæ.

Varia auctoritorum sententiae.

His ita obseruatis magis quam disputatis, circa definitionem tamen traditam gratia operantis non omnes conueniunt. Primo enim Thomistæ negant illum consistere in sola cognitione intellectus, & complacentia voluntatis, sed in qualitate aliqua innominata mouente voluntatem per modum principij actui, & determinante illum ad consensem. Secundo Gregorius vult illam gratiam esse applicationem aliquam voluntatis factam à Deo, & posteriorem cognitione illa & complacentia. Tertio Durandus, Driedo, Ruardus, Soto volunt gratiam operantem non esse nisi motum voluntatis circa finem: alios omnes actus esse gratiam adiuuantem. Quartò alij plures cum Vega putant gratiam operantem à solo Deo fieri nihil operante potentia vitali: Quintò volunt alij non pauci gratiam operantem non esse nisi cognitionem nouam impressam intellectui.

Ratio prima dubitandi.

Ratio vero dubitandi primo est, quia si solus Deus gratiam in nobis non efficit excitantem, sequitur quod totius conuersationis Deus non est author, & quod illa non magis tribuenda est Deo quam homini: quod tamen latè reprobatur Augustinus in Enchiridio c. 32. ex loco illo Apostoli non est volentis neque currentis, &c. *Aliter enim* (inquit) *præstat ut velimus, aliter vero quod voluerimus: ut velimus enim suum esse volunt & nostrum, suum vocando, nostrum secundo, quod autem voluerimus solus præstat, id est posse bene agere, & semper beatè vivere.*

Secundò, videatur quod gratia operans non est actus duntaxat aliquis intellectus & voluntatis, quia unus actus voluntatis non causat alium actum voluntatis, sed gratia operans causat effectuè conuersationem & consensem voluntatis, ergo gratia operans non est actus aliquis voluntatis. Deinde ille actus vel est naturalis, & sic non est gratia, vel est supernaturalis, &

sic non est prior actu fidei ante quem nulla est in nobis cognitio supernaturalis.

Tertiò tota gratia operans explicari solet à Patribus per solam illuminationem intellectus sine villa facta mentione actus voluntatis verbi grat. Augustinus l. de spiritu & littera c. 34. *Viforum suasionibus agit Deus ut velimus & ut credamus, lib. 1. de peccatorum meritis, audit quippe homo vel hominem vel Angelum, sed ut sentiat & cognoscat verum esse quod dicitur, illo lumine mens eius intius aspergitur quod etiam in tenebris lucet: Prosper lib. 2. de vocat. gentium c. 9. Gratia Dei principaliter præminet, suadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis dando intellectum inspirando consilium. Confirmari potest, quia positio lumine in intellectu connaturaliter sequitur affectus in voluntate, non igitur opus est ut affectum illum infundat Deus.*

Ad primam Resp. gratiam operantem produci quidem à Deo in nobis absque ullo consensu libero, *Solutio* *primæ.* sed intellectum tamen & voluntatem causas esse partiales illius gratiae, quæ ut saepè dixi aliud esse non potest quam actus vitalis alioqui neque dormientem excitaret neque inuitaret ad consensem, hoc enim fieri non potest nisi ostendendo nouum aliquod bonum. Verum est autem quod solus Deus conuersationis totius author est propter excitationem istam præuentem, quia nihil tribui homini debet, quod ille humano modo id est non liberè operatur, soli ergo Deo tota tribuitur conuersio quia solus liberum excitat arbitrium, & volenti cooperatur, sic enim citato loco Enchiridij Apostolum excitat Augustinus dicentem non est volentis: *Et totum (inquit) Deo datur, qui voluntatem hominis bonam, & preparat adiuvandam, & adiuvat præparatam, cum ergo addit, quod autem voluerimus solus præstat, non intelligitur de gratia excitante, sed de præmio consequente conuersationem quasi dicat id autem bonum quod voluimus, nempe iustificari, & beatum esse, ipse solus facit.*

Ad secundam Resp. gratiam excitantem influere in consensem voluntatis non physicè, sed moraliter non est autem impossibile ut unus actus vitalis influat in alium actum ut causa moralis. Ille vero actus quando præedit actum supernaturalē, est supernaturalis secundum substantiam ante actum fidei potest esse in nobis iudicium practicum supernaturalē de honestate credendi quod pertinet ad gratiam excitantem: quando autem gratia inuitat ad actum naturalem qualis est victoria alicuius tentationis, tunc est supernaturalis secundum modum, quia Deus illam dando immutat communem cursum causarum naturalium, qui si non mutaretur non existeret talis gratia.

Ad tertiam Resp. gratiam excitantem non consistere in sola illuminatione intellectus, quam fortasse non est ita certum reiecam esse à Pelagio (vt notabam olim,) sed includere utrumque illum actum, unus aperit quod latebat, alter suave facit quod non delebat, imò & includere motusphantasiæ infusos & appetitus.

Primo enim aperta hæc est doctrina S. Augustini, v. gr. l. de Gratia Christi cap. 12. *Qua gratia (inquit) agitur non solum ut facienda nouerimus, sed etiam ut cognita faciamus, nec solum ut diligenda credamus, verum etiam ut credita diligamus, & cap. 13. Hac gratia si doctrina dicenda est, certè sic dicatur, ut altius & interius eam Deus cum ineffabilis suauitate credatur infundere, non solum per eos qui plantant & rigant extrinsecus, sed etiam per se ipsum, qui incrementum suum ministrat occulus, ita ut non ostendat tantummodo veritatem, verum etiam impetrat charitatem, sic enim docet eos Deus, qui secundum propositum vocati sunt, simul donans, & quid*

agant scire, & quod sciunt agere, & libro secundo de peccatorum meritis cap. 17. duo illa commendat genera gratiæ, quibus efficitur ut bonum sciamus, & suauiter faciamus, contra duplēm naturæ corruptam ignorantiam & infirmitatem, & cap. 19. certam scientiam & viètricem delectationem comminorat, vt cognoscant non à se ipsis, sed ab illo esse sibi lucem, quâ illuminentur tenebrae eorum, & suauitatem quâ det fructum terra eorum. Secundū Augustinum sequutus est Prosper carmine de ingratia, Non hoc consilio tanum, hortatique benigno, suadens arque docens, quasi normam legis haberet gratia, sed mutans intus mentem atque reformans, vñque nouum ex fracto fingens virtute creandi: & rursus, at vero omnipotens hominem cum gratia saluat, ipsa suum consummet opus, &c. Deus ergo sepultos suscitat, & soluit peccati compede vincitos, ille ex iniustis iustos facit, indit amorem quo redamatur amans, & amor quem conserit ipse est. Denique à priori ratio esse potest, quia posita in intellectu cognitione obiecti boni, non potest voluntas amare bonum supernaturaliter & liberè, nisi supernaturaliter in eo sibi complacat: complacentia vero illa supernaturalis immediate debet esse à Deo: posita ergo cognitione etiam supernaturali sequitur amor naturalis tantum, nisi voluntas ad amorem supernaturalem à Deo eleuetur.

§. V.

Quid sit gratia cooperans, adiuuans, comitans.

Hec videlicet omnia sunt synonyma, & significant gratiam illam quæ physicè concurrit ad actualem consensum, ad quem gratia excitans inuitauerat; est autem difficile dicere quid illa sit. Prima enim & communissima sententia docet quod gratia cooperans est ipsa Dei omnipotentia creatæ voluntati assistens, & parata præbere illi concursus indebitum ad consensum. Secunda quod gratia illa, est eadem entitas gratiæ operantis, quæ prout voluntatem inuitauit ad bonum, est gratia operans & præueniens, quatenus autem physicè, cum illa causat consensum, est gratia cooperans. Tertia sententia ponit qualitatem aliquam physicam, quæ in hominibus nondum iustis sit transiens, in iis autem qui iam habent gratiam, sanctificantem negant esse necessariam gratiam cooperantem distinctam ab habitibus supernaturalibus, volunt enim illam esse gratiam.

Ratio prima dubitandi. Ratio ergo dubitandi esse primò potest, quia quando habitus supernaturalis est in aliqua potentia, nulla præterea requiritur gratia cooperans, quia tunc nulla necessaria est gratia cooperans physicè producens consensum, quando potentia connaturaliter potest producere consensum; sed habitus supernaturalis est actus primus dans potentia facultatem operandi connaturaliter: ergo nulla gratia cooperans necessaria est, quando habitus sunt in potentia simul cum gratia sanctificante.

Secunda: Secundò, gratia cooperans non videtur esse aliquid distinctum ab omnipotentia Dei parata præbere concursus voluntati ad consensum, Deus enim assistens potest facere per se ipsum totum illud quod faceret per principium quod ipse infunderet. Imò actus unius potentia non concurrit physicè ad productionem actuum alterius potentia, verbi gratiæ, cognitionis intellectus non concurrit physicè ad actus voluntatis, neque unus actus voluntatis physicè aliun producit, vt olim dixi.

Tertiā. Tertiò, si ponitur gratia cooperans præter gratiam operantem, dabitur etiam gratia subsequens præter gratiam comitantem quod tamen communiter non admittitur.

Dico quinto, certum est debere gratiam cooperantem esse aliquo modo distinctam à gratia operante, estque valde probabile quod gratia cooperans est ipsa Dei omnipotentia parata dare concursum supernaturalem ad consensum ad quem inuitauit gratia excitans: quamvis verius omnino videatur gratiam cooperantem esse ipsam entitatem gratia excitantis, quæ quatenus inuitat ad consensum est gratia operans, quatenus autem eleuatur à Deo vt cum voluntate producat consensum est gratia cooperans.

Primam partem communiter Theologi omnes approbat vt latè probat Suares lib. 3. de Gratia cap. 13. quia scilicet gratiam vtramque operantem & cooperantem distinctius proponunt Augustinus & alij Patres, ac Concilia dum semper totam conversionem tribuunt Deo qui voluntatem hominis & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam, debet enim homo & ad bonam inuitari operationem, & in ea clienciā inuari, cum ad vtrumque impotens sit: videatur autem non esse probabile quod ait Suares ibidem cap. 16 num. 7. quod licet ad actus supernaturales exigatur gratia physicè adiuuans, illa tamen non requiritur ad actus naturales ad quos requiritur gratia excitans, contrarium enim videtur verius eo quod concilia gratiæ operanti, semper adiungant cooperantem.

Secundam partem quæ asserit gratiam operantem esse posse ipsam Dei omnipotentiam, tenent recentiores plurimi cum Suare lib. 3. de auxiliis cap. 4. & lib. 3. de gratia cap. 18. & 19. Probant gratiam hanc non esse actum aliquem primum animæ inharentem, sed esse ipsum Spiritum Sanctum immediatè concurrentem ad consensum voluntatis, non enim inquit est sola gratia excitans aut motio prævia, ergo est ipse Spiritus Sanctus. Quod est sane propter rationes supra tactas in ratione dubitandi.

Tertia tamen pars longè videtur verior cum Vassallio disput. 185. cap. 9. Lessio & aliis, quod gratia cooperans neque sit solus habitus, neque sola omnipotencia Dei, sed ipsamerit entitas gratiæ operantis.

Ratio autem est, quia certum est ex doctrina Conciliorum contra Pelagianos, gratiam adiuuantem non esse minus internam homini, quam gratiam operantem sicut enim Concilia exigunt actum aliquem primum per quem excitemur etiam distinctum ab habitu, sic exigunt actum aliquem quo adiuuemur, & sicut se habet gratia excitans ad causandum moraliter consensum, sic se habet gratia comitans ad causandum illum physicè: sed est de fide quod gratia excitans, nec est solus habitus, nec sola omnipotencia extrinsecè assistens, ergo neutrum eorum est gratia comitans. Maior probari posset ex variis Augustini testimoniis, vnum nunc satis sit Tridentinum sess. 6. cap. 5. vbi ait hominem moueri à Deo, vt per eius excitantem, & adiuuantem gratiam, & iustitiam se disponat: Vnde argumentor efficaciter nulla ratio probare potest gratiam excitantem esse principium internum operis boni saltem moraliter influens, quæ non probet idem de gratia operante; si enim dicatur habitus Fidei esse gratia cooperans, certè poterit etiam ille idem esse gratia excitans ad actum Fidei supposita externa prædicatione, vel recordatione mysteriorum. Quod idem dici etiam poterit de sola Dei omnipotencia extrinsecè assistente.

A priori ergo ratio esse potest quia vt creata potentia operetur connaturaliter, Deus solet illam eleuare per aliquid intrinsecum & inhærens, sola ergo Dei assistentia non sufficit ad gratiam adiuuantem aut operantem. Et ex Conciliis constat quod gratia excitans non est solus habitus, quod idem eodem iure dici debet de gratia cooperante. Vnde.

Ad primam Resp. quod habitus sublata gratia tunc operante

ratio pri-
ma dubi-
tandi.

operante tūm cooperante non dat operari connaturaliter, quia non est principium internum completem, vt constat ex doctrina Conciliorum & Patrum.

Secunda.

Ad secundam Resp. Deum posse quidem per se ipsum absolutè facere, quod facere potest per causas secundas, sed non posse facere illud connaturaliter, nisi eleuando potentiam per aliquid intrinsecum, alioqui hoc argumento probaretur nec dari gratiam operantem. Verum est quod naturaliter actus vnius potentiae non potest esse principium actuum eiusdem, vel alterius potentiae, supernaturaliter autem potest. Tunc enim obedientialiter & instrumentaliter unus actus alterum producit, in quo nullum video inconveniens.

Tertia.

Ad tertiam Resp. multos esse Theologos qui gratiam comitantem plāne confundunt cum gratia subsecente, sed verius tamen ab aliis distingui vtramque gratiam, ita ut gratia cooperans dicatur illa quæ nobiscum operatur consensum voluntatis: subsequens quæ illum consensum subsequitur, præbendo occasionem & opportunitatem boni operis quod voluntas efficere decreuit, vel certè efficiendo ut voluntas in illo desiderio usque ad finem persevereret. De priori effectu dixit Augustinus in Enchir. cap. 32. *Nolentem præuenit ut velit, volentem subsequitur ne frustra velit.* De altero effectu idem Augustinus lib. de natura & gratia cap. 31. *Præuenit ut vocemur, subsequitur ut glorificemur, præuenit ut piè viuamus, subsequitur ut cum illo semper viuamus.* Fulgentius lib. de Incarnatione & gratia cap. 11. *Præuenit impium ut fiat iustus, subsequitur iustum ne fiat impius, præuenit elatum ut surgat, subsequitur eleuatum ne cadat.*

DISPUTATIO II.

De præcipuis proprietatibus gratiæ actualis per Christum Salvatorem.

Necessitas
gratiae.

Si cōstituta & obiter tantum explicata tūm existentia tūm essentia gratia præsertim actualis de qua sola nobis sermo nunc est, sequuntur tres illius eximiae proprietates in quibus tota eius dignitas, & maiestas se probat. Prima est summa illius necessitas ad elicienda opera bona, & ad vitanda peccata. Secunda est sufficientia gratiæ. Tertia est eius mirabilis efficacia.

QVÆSTIO I.

De Necessitate Gratiæ Christi.

S. Thomas quest. 109.

Hæc est celeberrima controværsia quæ post exortam in Ecclesia hæresim Pelagi tantâ contentione defensa est à fidelibus: quid nimur sine speciali auxilio gratiæ cognoscere, velle, agere homo possit, quod vt tradam plenissimè sex milii videntur dicenda, Primi, qualis sit necessitas gratiæ ad cognoscendum verū. Secundi, necessitas gratiæ ad opera bona supernaturalia. Tertiò, necessitas gratiæ ad opera naturalia moraliter bona difficiliora. Quartò, necessitas gratiæ ad opera naturalia facillima. Quintò necessitas gratiæ habitualis & fidei ad qualibet bona opera elicienda. Sextò necessitas eiusdem gratiæ & priuilegij specialis ad vitanda omnia peccata tūm mortalia tūm venialia.

De Necessitate Gratiæ Christi ad cognoscendum verū.

S. Thom. art. 1.

Certum est primò veritates alias esse naturales, Veritatis multiplex acceptio. alias supernaturales: naturales ex appellantur, quæ cognoscī possunt sine speciali revelatione: supernaturales illæ ad quarum cognitionem necessaria est specialis Dei revelatio. Rursum autem veritas naturalis alia est speculativa quæ de se non ordinatur ad mouendam & dirigendam voluntatem in opere bono, alia est practica & moralis quæ de se ordinatur ad excitandum bonum affectum in voluntate, siue illa sit vniuersalis vt cum dicitur parentes debere honoriari, siue sit particularis, verbi gratiæ, honorari debere patrem hic & nunc. Denique veritas moralis particularis quædam est sufficiens duntaxat ad mouendum affectum, quia licet illum possit mouere, non tamen mouet: quædam non est tantum sufficiens sed etiam congrua, quia non illum duntaxat potest mouere, sed etiam mouet.

Supernatura-
rale secun-
dum sub-
stantiam.

Certum est secundò, auxilium gratiæ quod dici potest necessarium ad cognitionem veritatum naturalium, non posse dici esse auxilium supernaturale secundum substantiam, cum actus sit purè naturalis: sed neque dici potest esse solum concursus generalis, quem certum est requiri ad omnem omnino actum: igitur necesse est vt illud non sit aliud quam speciale quoddam adiutorium, quod in sua quidem entitate naturalis tantum sit ordinis, sed fiat ramen præter cursum ordinarium causarum qui sequitur creationem, ita vt illud non existeret nisi Deus mutaret ordinem naturæ primò constitutum, vt homini egenti, propter merita Christi opitularetur: si enim sine huiusmodi speciali auxilio non potest homo cognoscere veritates naturales tunc ad cognoscendum verū necessaria erit gratia per Christum.

Duplex ergo potest esse dubitatio, prima de necessitate illius gratiæ ad cognoscenda vera naturalia, Secunda de necessitate gratiæ ad cognoscendas & credendas veritates Fidei.

S. I.

*Vtrum ad cognoscendas veritates naturales
Gratiæ Christi sit necessaria.*

Loquor de veritatibus tūm speculatiis, tūm mortalibus, non tantum singulis, sed etiam omnibus, vtrum videlicet absque speciali Dei adiutorio cum solo Dei cursu ordinario, & supposito cursu naturali causarum, possit homo in statu naturæ lapsæ cognoscere aliquas, vel etiam omnes veritates præsertim practicas quæ idoneæ sunt ad mouendum affectum.

Ratio pri-
ma dubi-
tandi.

Ratio dubitandi esse potest primò, quia ex Scripturis & Conciliis habetur quod omnis scientia dominum est Dei: Psalm. 93. *Qui docet hominem scientiam,* quo ex testimonio argumentatur Concilium Milentianum c. 4, vbi probat vtrumque Dei donum esse, & scire quid agere debeamus & diligere vt agamus, imo etiam donum Dei restatur esse scientiam illam quæ inflat idem indicatur lib. 2. Paralip. c. 20. *Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui ut oculos nostros dirigamus ad te.* Et aperte Apostolus 2. ad Corinthios 3. *Non quod sufficientes sumus cogitare ex nobis, quasi ex nobis:* quem locum eleganter expedit Concilium Arausicanum 2. *Canone 7. & cap. 9.* aperte docet diuini esse muneris cum rectè cogitamus.